

**Beethoven:
doof, maar niet dood**

Voorwoord

IN JANUARI GA JE MET JE GROEP NAAR DE VOORSTELLING **BEETHOVEN: DOOF, MAAR NIET DOOD** IN DE OUDSHOORNSE KERK IN ALPHEN A/D RIJN. EEN MOOIE VOORSTELLING OP EEN PRACHTIGE LOCATIE! DE VOORSTELLING GAAT OVER HET LEVEN VAN LUDWIG VAN BEETHOVEN, EEN VAN DE MEEST BEROEMDE COMONISTEN ALLER TIJDEN. IN SPRONGEN GAAT DE VOORSTELLING ZIJN HELE LEVEN DOOR: VAN HET WONDERKIND EN ZIJN JEUGD TOT ZIJN DOOFHEID EN ZIJN DOOD.

Als voorbereiding op de voorstelling is deze lesbrieven gemaakt. Door middel van vijf muzikale activiteiten maakt je groep kennis met Beethoven en zijn muziek, met als doel om het allemaal zo levendig mogelijk te maken voor de kinderen. De muziek van Beethoven wordt ten slotte nog steeds gespeeld en beluisterd. Beethoven is niet dood, maar springlevend!

De activiteiten kunnen los van elkaar en in willekeurige volgorde worden gedaan. Activiteit twee is hier een uitzondering op: Voor deze activiteit is het nodig om activiteit één al gedaan te hebben.

In dit document vind je de uitwerkingen van de activiteiten en de linkjes naar de muziekstukken en filmpjes op YouTube die hierbij nodig zijn. Zijn er bijlagen nodig bij een activiteit, dan wordt daarnaar verwezen. De bijlagen vind je achterin dit document.

In de voorstelling **Beethoven: doof, maar niet dood** spelen mee:

Simon Stelling	Orgel, piano
Aubrey Snell	Saxofoon, acteur
Theo de With	Tekstschrijver, acteur

De lesbrieven is in opdracht van het CultuurPalet ontwikkeld door Annelies van Gorp.

Beethoven, wie was dat eigenlijk?

Activiteit 1

Algemene info

Tijdsduur	20-30 minuten
Benodigheden	Digibord, bijlage 1, bijlage 2, filmpjes
In het kort	In deze activiteit wordt het leven van Beethoven doorgenomen. De kinderen maken een werkblad met informatie en vragen over Beethoven. Het werkblad wordt vervolgens klassikaal doorgenomen met behulp van het antwoordblad.

Beethoven. Voor sommigen bekend als componist, voor anderen een volledig onbekende naam. Om meer te weten te komen over Beethoven zelf, zijn leven en zijn muziek, maken de kinderen een werkblad. Het werkblad bestaat uit korte stukjes informatie en een aantal vragen; sommige open, andere meerkeuze. Het doel van het werkblad is om de kinderen meer kennis te geven over Beethoven, maar ook om ze aan het denken te zetten. Hoe leefde die man eigenlijk? Hoe zou het zijn om doof te zijn en toch met muziek te werken? Ook zijn er twee luistervragen, waar de kinderen gevraagd worden om te benoemen wat ze horen. Na het individueel invullen van het werkblad, wordt het klassikaal besproken aan de hand van het antwoordblad. Ook de linkjes naar de muziekstukken zijn verwerkt in het antwoordblad. Het werkblad is te vinden onder bijlage 1, het antwoordblad is bijlage 2.

It's a (w)rap

Activiteit 2

Algemene info

Tijdsduur

30-40 minuten

Benodigheden

Digibord, filmpjes, pen en papier voor de kinderen

In het kort

De kinderen gaan aan de slag met de informatie die ze opgedaan hebben bij de eerste activiteit: Ze gaan een rap schrijven over Beethoven en deze vervolgens op een beat presenteren aan de rest van de klas.

In activiteit 1 hebben de kinderen het een en ander geleerd over het leven van Beethoven. In deze activiteit gaan ze die informatie verwerken: ze gaan een rap schrijven over Beethoven. Waar deze rap over gaat, mogen ze zelf bedenken. Zo kunnen ze een tekst schrijven over het leven van Beethoven van begin tot eind, maar ook bijvoorbeeld over alleen zijn doofheid of een specifiek muziekstuk van hem. Aan het eind van de les rapt elk groepje op een beat hun zelfgeschreven tekst voor de rest van de klas.

De beat vind je hier:

<https://www.youtube.com/watch?v=fWCQsElsUU&t=1s>

De opdracht in stappen

Maak groepjes van 3 of 4 kinderen.

Bedenk met je groepje het thema van de rap: Beethoven algemeen, één specifiek onderdeel van zijn leven, zijn muziek, zijn doofheid... Waar kunnen jullie een leuk verhaal bij verzinnen?

Schrijf een kort verhaaltje bij jullie gekozen thema. Waar moet de rap precies over gaan?

Schrijf de tekst: Bedenk de zinnen die gerapt gaan worden. Zorg dat de zinnen op elkaar rijmen.

Spreek met je groepje af hoe de zinnen precies gerapt moeten worden. In welk ritme spreken jullie de woorden uit?

Oefen de rap. Let op dat je niet alleen de tekst voorleest, maar echt rapt. Dus heel strak en ritmisch gesproken!

Oefen de rap op de beat. Blijf goed luisteren, zodat jullie in het juiste tempo de rap uitvoeren.

Presenteer jullie rap voor de rest van de klas.

Tip: Stel bij elke stap een tijdsdoel. Bijvoorbeeld 1 minuut voor het bedenken van het thema, 3 minuten voor het bedenken van het verhaal, 10 minuten voor het bedenken van de zinnen, enzovoorts.

Muziek in stukjes

Activiteit 3

Algemene info

Tijdsduur	20-30 minuten
Benodigdheden	Digibord, filmpje, bijlage 3
In het kort	De kinderen luisteren naar het begin van de vijfde symfonie en leggen de in grafische notatie opgeschreven stukjes muziek in de goede volgorde.

Het begin van de vijfde symfonie (pa-pa-pa-paaamm) is in stukjes gehakt en in grafische notatie opgeschreven. De stukjes staan alleen helemaal door elkaar... De kinderen gaan proberen door goed te luisteren en kijken de puzzelstukjes in de goede volgorde te leggen.

Grafische notatie is een manier om muziek op te schrijven zonder het notenschrift te gebruiken. Er wordt gebruik gemaakt van bijvoorbeeld streepjes, stipjes, lijnen en symbolen. Voordat de kinderen gaan beginnen aan de puzzel, bespreek je de puzzelstukjes met ze. Wat zie je? Hoe zal dat gaan klinken?

Vorm	Klank
Lange streep	Lange klank
Kort streepje	Korte klank
Ver van elkaar af	Langzaam
Dichtbij elkaar	Snel
Dikke streep	Hard
Dunne streep	Zacht
Omhoog	Klanken worden hoger
Omlaag	Klanken worden lager

De eerste 44 seconden van Symfonie nr. 5 zijn opgedeeld in stukjes. Bij elk stukje hoort een puzzelstuk. Geef alle kinderen een werkblad en laat ze de puzzelstukjes uitknippen. Je kunt natuurlijk ook werken in tweetallen. Het werkblad vind je onder bijlage 3.

Het muziekstuk vind je hier: <https://www.youtube.com/watch?v=B7pQytF2nak>

Luister klassikaal naar het muziekstuk. De kinderen proberen de puzzelstukjes in de goede volgorde te leggen. Geef aan wanneer er een nieuw puzzelstuk aan de beurt is, of zet het filmpje even op pauze. Luister elk stukje meerdere keren en laat de kinderen ook de grafische notaties op de puzzelstukjes meewijzen. Klopt de volgorde die ze hebben neergelegd?

Hieronder zie je de goede volgorde van de puzzelstukjes en het tijdvak waarbij ze horen.

Tijd	Puzzelstuk
0:00-0:06	Puzzelstuk A
0:06-0:11	Puzzelstuk D
0:11-0:17	Puzzelstuk H
0:17-0:21	Puzzelstuk B
0:21-0:27	Puzzelstuk F
0:27-0:33	Puzzelstuk G
0:33-0:40	Puzzelstuk I
0:40-0:42	Puzzelstuk C
0:42-0:44	Puzzelstuk E

Tip: Minder tijd? Print het werkblad niet maar laat het op het digibord zien. De kinderen schrijven de letters in de juiste volgorde op een kladblaadje. De puzzel klassikaal maken kan natuurlijk ook!

Tip: YouTube-filmpjes kan je langzamer af laten spelen. Klik op het tandwielje rechts onderin en kies 0.75 bij afspeelsnelheid.

De doventolk

Activiteit 4

Algemene info

Tijdsduur	30-45 minuten (per versie)
Benodigdheden	Digibord, filmpjes, bijlage 4, bijlage 5
In het kort	De kinderen vervangen de tekst van een popnummer door bewegingen die de tekst uitbeelden. Ze voeren deze bewegingen daarna op de muziek uit. In de tweede versie bedenken ze eerst een verhaal bij een muziekstuk, om deze vervolgens op dezelfde manier te gaan uitbeelden.

Beethoven heeft bewezen dat ook mensen die niet (goed) kunnen horen plezier kunnen beleven aan muziek. De kinderen kijken een filmpje uit de serie Glee, waarin een doof koor een lied zingt met gebaren, en gaan vervolgens zelf aan de slag om een lied te vertalen naar bewegingen. Hoe kan je de tekst zo uitbeelden dat iemand anders kan zien waar het over gaat? De bedachte bewegingen worden vervolgens uitgevoerd op de muziek. Dan is er nog een tweede versie, toegespitst op Klassieke muziek. De kinderen vervangen niet een bestaande liedtekst, maar bedenken een verhaal bij een muziekstuk en gaan dit verhaal vervolgens uitbeelden met bewegingen.

De doventolk 1.0: De opdracht in stappen

Bekijk klassikaal het volgende filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=EjmHBCNRInw>

Bespreek na afloop het filmpje met de klas: Wat zie je hier? Wat hoor je? Wat doen ze?

Vertel de kinderen dat zij ook een lied gaan 'zingen' met bewegingen. Natuurlijk niet met echte gebarentaal, maar met zelfverzonnen gebaren die de tekst uitbeelden, zodat iemand die niet kan horen en het lied niet kent toch snapt waar het over gaat. Ze kunnen kiezen uit twee liedjes:

Vajèn en Rein – Hart Beat: <https://www.youtube.com/watch?v=LR75x9C-6lo>

Guus Meeuwis & Vagant – Per spoor: <https://www.youtube.com/watch?v=ISxh-UK7Ays>

Beluister beide liedjes gezamenlijk. Bij Hart Beat kunnen ze kiezen voor couplet 1, couplet 2 of het refrein. Bij Per spoor kunnen ze kiezen voor couplet 1, couplet 2 of couplet 3.

Maak groepjes van 4 of 5 kinderen.

Elk groepje kiest een liedje en een tekstdeel en krijgt deze op papier. De tekstdelen zijn te vinden onder bijlage 4 en 5. Ze gaan de tekst nu vervangen door bewegingen/gebaren die de tekst uitbeelden.

Tip: Bedenk niet bij elk woord een beweging/gebaar, maar kies de belangrijkste woorden uit. Onderstreep deze woorden in de tekst.

Zodra het hele stuk vervangen is, oefenen ze hun bewegingsstukje op muziek. Ze voeren de bewegingen uit op het moment dat de bijbehorende tekst in het filmpje wordt gezongen.

Presenteer jullie Doventolk aan de rest van de klas.

De doventolk 2.0: Een stapje verder

Beethoven was een van de eerste componisten die ook programmamuziek schreef: Hij wilde met de muziek iets uitbeelden of een verhaal vertellen. Bij de doventolk 2.0 gaan de kinderen niet een bestaande liedtekst uitbeelden, maar een verhaal wat ze zelf hebben bedacht bij een stuk Klassieke muziek.

Kies een van de onderstaande stukken, of laat de kinderen zelf kiezen.

Menuet in G: <https://www.youtube.com/watch?v=zSXRJwspGU0>

Für Elise: https://www.youtube.com/watch?v=_mVW8tgGY_w

Adagio uit de sonate Pathetique: <https://www.youtube.com/watch?v=iCL5sHzlDOI>

Maak groepjes van 4 of 5 kinderen.

Luister klassikaal naar het muziekstuk. De kinderen bedenken al luisterend ieder voor zich een verhaal bij de muziek. Waar denken ze dat de muziek over gaat? Wat is de sfeer?

Tip: Laat de kinderen onder het luisteren de muziek tekenen. Sommige kinderen vinden het dan makkelijker om hun creativiteit de vrije loop te laten.

Na het luisteren overleggen ze in het groepje de bedachte verhalen en kiezen er een van. Dit verhaal zetten ze met behulp van steekwoorden kort op papier.

De rest van de opdracht werkt hetzelfde als bij de doventolk 1.0: De kinderen vervangen hun zelf bedachte verhaal door bewegingen/gebaren die de tekst uitbeelden. Ze oefenen hun stukje daarna op de muziek (er hoeft nu natuurlijk niet op tijd met de tekst meegedaan te worden) en presenteren hun stuk voor de klas. De andere kinderen mogen na afloop raden waar het verhaal over gaat.

Beethoven op straat

Activiteit 5

Algemene info

Tijdsduur	10-15 minuten
Benodigdheden	Digibord, filmpje
In het kort	De muziek van Beethoven wordt nog dagelijks gespeeld en beluisterd door mensen in binnen- en buitenland. Het filmpje in deze activiteit is hier een mooi voorbeeld van. De kinderen gaan kijken naar een flashmob in Spanje, waarbij het bekende 'Ode to Joy' wordt gespeeld door een steeds groter wordend orkest.

Op een groot plein ergens in Spanje begint een contrabassist in zijn eentje een muziekstuk te spelen. Mensen blijven staan om te kijken en luisteren, maar dan komen er steeds meer muzikanten bij die mee gaan spelen met de contrabas. Een groot symfonieorkest, zomaar op straat, dat een stuk van Beethoven ten gehore brengt.

Klassikaal kijken jullie naar de flashmob: <https://www.youtube.com/watch?v=kbJcQYVtZMo>.

Bespreek na afloop met de kinderen wat ze zoal gezien en gehoord hebben. Start daarna het filmpje weer vanaf het begin, maar zet het nu regelmatig op pauze om verschillende instrumenten aan te wijzen en vragen te stellen over wat er te zien is.

Op de volgende pagina vind je een aantal vragen die je kan stellen aan de kinderen en een overzicht van instrumenten die te zien zijn in het filmpje.

Vraag	Antwoord
Welke instrumenten zie je allemaal?	Zie schema hieronder
Op 2:28 zie je een meneer in een gestreept shirt in beeld. Hoe noem je die meneer?	De dirigent
Wat doet een dirigent?	De dirigent dirigeert het orkest: Hij geeft leiding aan het orkest door te laten zien wat het tempo is en hij geeft bijvoorbeeld ook aan of er hard of zacht gespeeld moet worden.
De dirigent is er niet vanaf het begin bij. Waarom was hij toen nog niet nodig?	In het begin waren de muzikanten nog maar met een klein groepje, dus dan kunnen ze makkelijker zorgen dat ze allemaal in hetzelfde tempo spelen. Eén van de muzikanten neemt dan eigenlijk de rol van de leider op zich.
Vanaf 3:10 komen er ineens heel veel instrumenten bij, maar er komt ook nog iets anders bij. Kan jij horen wat?	Het koor: Een heleboel zingende mensen
Wie doet het kind op 3:35 na?	De dirigent
Welke instrumenten denk je dat 'familie' van elkaar zijn?	De viool, altviool, cello en contrabas behoren allemaal tot de strijkersfamilie: Snaarinstrumenten die bespeeld worden met een strijkstok.

Tijd	Instrument
0:00	Contrabas
0:31	Er komt een cello bij
1:20	Van links naar rechts in beeld: Cello, contrabas, fagot, altviool
1:25	De meneer met de hoed die een andere man een hand geeft speelt ook altviool
1:32	Hier zie je de altviool goed in beeld
2:20	Vanaf hier komen er veel violen bij
2:28	De dirigent (meneer met het gestreepte shirt)
3:10	Er komen veel instrumenten bij én het koor begint mee te zingen
3:13	Pauken (grote ketelvormige trommels, op 2:54 zag je ze al van bovenaf)
3:33 en 3:52	Hoorn
4:15	Trombones
4:44	Vlak voor de camera een dwarsfluit, daarachter staan een trompet (meneer met zwarte leren jas) en trombones
4:54	Klarinetten en daarachter trompetten

Bijlage 1

Werkblad bij activiteit 1

Ludwig van Beethoven werd geboren op 16 december 1770 in Duitsland. Zijn grootvader was niet van Duitse, maar van Vlaamse afkomst.

Vraag 1: Hoe zie je dat aan zijn naam?

.....

Beethoven was musicus en componist. Hij zou later zelfs een van de meest beroemde en invloedrijke componisten aller tijden worden.

Vraag 2: Wat doet een componist eigenlijk?

.....

.....

Een gelukkige jeugd had Beethoven niet. Zijn vader wilde dat kleine Ludwig 'de nieuwe Mozart' zou worden. Oftewel: Een muzikaal wonderkind dat met vele optredens beroemd en rijk zou worden. Hij moest daarom hard en lang studeren op zijn pianospel. Op zijn 11e werd Beethoven van school gehaald, zodat hij al zijn tijd aan de muziek kon besteden. Talent had hij zeker, Beethoven kon ontzettend goed piano spelen. Maar in plaats van bestaande muziek te spelen, improviseerde hij liever zijn eigen muziek.

Vraag 3: Wat is dat, improviseren?

.....

.....

Beethoven was pas 11 toen hij zijn zelfverzonnen muziek begon op te schrijven. Naast een zeer getalenteerde pianist, was hij nu ook componist. Als componist was Beethoven een van de eerste die soms met een muziekstuk een verhaal wilde vertellen. Het ging dan niet meer puur en alleen om de muziek, maar ook om wat de muziek uit moest beelden. Dit wordt programmamuziek genoemd. Toen Beethoven zijn zesde symfonie schreef, noemde hij deze Pastorale en gaf elk deel een beschrijving. Elk deel beeldde dus iets uit. Het vierde deel had als beschrijving 'onweer en storm'.

Vraag 4: Hoe zou je onweer en storm kunnen laten horen in muziek?

Toen Beethoven pas 25 jaar oud was, kreeg hij de eerste symptomen van doofheid. Zijn gehoor verminderde. Om toch de muziek die hij speelde nog te kunnen horen, bedacht Beethoven allemaal trucjes. Eén van deze trucjes was het plaatsen van schotten op zijn piano.

Vraag 5: Waarom deed hij dat denk je?

Beethoven schreef zijn vijfde symfonie toen zijn gehoor al flink verminderd was. Tegenwoordig wordt ook wel gezegd dat het indringende begin van deze symfonie een symbool kan zijn voor de frustratie die Beethoven voelde over zijn gehoorverlies. Hij gebruikte de muziek om zijn gevoelens te uiten. Luister naar het begin van de vijfde symfonie.

Vraag 6: Hoe hoor je zijn frustratie terug in de muziek?

Ook toen hij al zo goed als doof was, schreef Beethoven nog steeds muziek. Deze laatste composities heeft hij dus geschreven zonder dat hij ze ooit daadwerkelijk gehoord heeft.

Vraag 7: Hoe denk je dat hij dat deed?

.....

.....

Op 26 maart 1827 overleed Beethoven. Hij was toen 56 jaar. De opkomst op zijn begrafenis zegt iets over zijn beroemdheid tijdens zijn leven: De menigte werd op zo'n 20.000 mensen geschat.

Vraag 8: Hoeveel muziekstukken denk je dat Beethoven ongeveer heeft geschreven gedurende zijn leven?

- a. 20-50
- b. 50-100
- c. 100-300
- d. Meer dan 300

Maar ook na zijn dood blijft zijn muziek voortleven. Tot op de dag van vandaag wordt de muziek van Beethoven vaak gespeeld en beluisterd. Er zijn zelfs nog dingen veranderd na zijn dood. Eén van Beethovens meest beroemde stukken is de Mondscheinsonate voor op piano, in het Nederlands manenschijnsonate. Die titel heeft hij echter helemaal niet zelf bedacht, maar ontstond pas na zijn dood. De Duitse dichter en muzikercriticus Ludwig Rellstab keek naar het maanverlichte oppervlak van een meer en moest spontaan aan het stuk denken. Hij gaf het stuk daarom de bijnaam Mondscheinsonate. Dat sloeg blijkbaar aan, want tien jaar later kende iedereen het stuk onder deze naam.

Luister naar het begin van de Mondscheinsonate.

Vraag 9: Hoe hoor je dit maanverlichte oppervlak van het meer terug in de muziek?

.....

.....

Bijlage 2

Antwoordblad bij activiteit 1

Ludwig van Beethoven werd geboren op 16 december 1770 in Duitsland. Zijn grootvader was niet van Duitse, maar van Vlaamse afkomst.

Vraag 1: Hoe zie je dat aan zijn naam?

Hij heet **van** Beethoven in plaats van **von** Beethoven

Beethoven was musicus en componist. Hij zou later zelfs een van de meest beroemde en invloedrijke componisten aller tijden worden.

Vraag 2: Wat doet een componist eigenlijk?

Een componist bedenkt muziek en schrijft deze op, dit heet componeren.

Een gelukkige jeugd had Beethoven niet. Zijn vader wilde dat kleine Ludwig 'de nieuwe Mozart' zou worden. Oftewel: Een muzikaal wonderkind dat met vele optredens beroemd en rijk zou worden. Hij moest daarom hard en lang studeren op zijn pianospel. Op zijn 11e werd Beethoven van school gehaald, zodat hij al zijn tijd aan de muziek kon besteden. Talent had hij zeker, Beethoven kon ontzettend goed piano spelen. Maar in plaats van bestaande muziek te spelen, improviseerde hij liever zijn eigen muziek.

Vraag 3: Wat is dat, improviseren?

Improviseren is het ter plekke bedenken van nieuwe muziek. Je speelt wat er op dat moment in je opkomt.

Beethoven was pas 11 toen hij zijn zelfverzonnen muziek begon op te schrijven. Naast een zeer getalenteerde pianist, was hij nu ook componist. Als componist was Beethoven een van de eerste die soms met een muziekstuk een verhaal wilde vertellen. Het ging dan niet meer puur en alleen om de muziek, maar ook om wat de muziek uit moest beelden. Dit wordt programmamuziek genoemd. Toen Beethoven zijn zesde symfonie schreef, noemde hij deze Pastorale en gaf elk deel een beschrijving. Elk deel beeldde dus iets uit. Het vierde deel had als beschrijving 'onweer en storm'.

Vraag 4: Hoe zou je onweer en storm kunnen laten horen in muziek?

Bijvoorbeeld: Harde geluiden voor de donder, snelle hoge geluiden voor de bliksem, continu achter elkaar doorgaande melodieën voor de storm, enzovoorts.

Toen Beethoven pas 25 jaar oud was, kreeg hij de eerste symptomen van doofheid. Zijn gehoor verminderde. Om toch de muziek die hij speelde nog te kunnen horen, bedacht Beethoven allemaal trucjes. Eén van deze trucjes was het plaatsen van schotten op zijn piano.

Vraag 5: Waarom deed hij dat denk je?

Zo werd het geluid naar hem, de speler, toegestuurd in plaats van dat het verspreid werd in de ruimte en verloren ging.

Beethoven schreef zijn vijfde symfonie toen zijn gehoor al flink verminderd was. Tegenwoordig wordt ook wel gezegd dat het indringende begin van deze symfonie een symbool kan zijn voor de frustratie die Beethoven voelde over zijn gehoorverlies. Hij gebruikte de muziek om zijn gevoelens te uiten. Luister naar het begin van de vijfde symfonie: <https://www.youtube.com/watch?v=B7pQytF2nak>

Vraag 6: Hoe hoor je zijn frustratie terug in de muziek?

Stimuleer de kinderen om muzikale kenmerken te noemen, zoals hard/zacht, hoog/laag, snel/langzaam en kort/lang. Bijvoorbeeld: Het begin is hard en laag. Snelle noten opgevolgd door een lang aangehouden noot maakt het bijna onheilspellend. Je hoort weinig zachte en hoge noten.

Ook toen hij al zo goed als doof was, schreef Beethoven nog steeds muziek. Deze laatste composities heeft hij dus geschreven zonder dat hij ze ooit daadwerkelijk gehoord heeft.

Vraag 7: Hoe denk je dat hij dat deed?

Beethoven ging zich meer richten op de trillingen van de muziek. Door de trillingen te voelen kon hij tonen van elkaar onderscheiden. Het blijkt dat hij de poten van zijn piano afgezaagd heeft om zo de trillingen beter te kunnen voelen via de grond. Daarnaast had Beethoven heel veel kennis van alle jaren dat hij met goed werkende oren gemusiceerd en gecomponeerd had: Hij hoorde in zijn hoofd wat hij schreef, dat wordt het innerlijk gehoor genoemd. Maak de vergelijking met praten: Als je hebt leren praten, dan zul je waarschijnlijk als je doof wordt ook nog steeds kunnen praten.

Op 26 maart 1827 overleed Beethoven. Hij was toen 56 jaar. De opkomst op zijn begrafenis zegt iets over zijn beroemdheid tijdens zijn leven: De menigte werd op zo'n 20.000 mensen geschat.

Vraag 8: Hoeveel muziekstukken denk je dat Beethoven ongeveer heeft geschreven gedurende zijn leven? Het juiste antwoord is D, meer dan 300. Er is niet met zekerheid te zeggen hoeveel stukken Beethoven precies geschreven heeft, omdat hij zelf niet alles nummerde. Werken die hij niet nummerde zijn later wel nog door anderen genummerd, maar er zijn vast en zeker ook stukken verloren gegaan.

Maar ook na zijn dood blijft zijn muziek voortleven. Tot op de dag van vandaag wordt de muziek van Beethoven vaak gespeeld en beluisterd. Er zijn zelfs nog dingen veranderd na zijn dood. Eén van Beethovens meest beroemde stukken is de Mondscheinsonate voor op piano, in het Nederlands manenschiinsonate. Die titel heeft hij echter helemaal niet zelf bedacht, maar ontstond pas na zijn dood. De Duitse dichter en muziekcriticus Ludwig Rellstab keek naar het maanverlichte oppervlak van een meer en moest spontaan aan het stuk denken. Hij gaf het stuk daarom de bijnaam Mondscheinsonate. Dat sloeg blijkbaar aan, want tien jaar later kende iedereen het stuk onder deze naam.

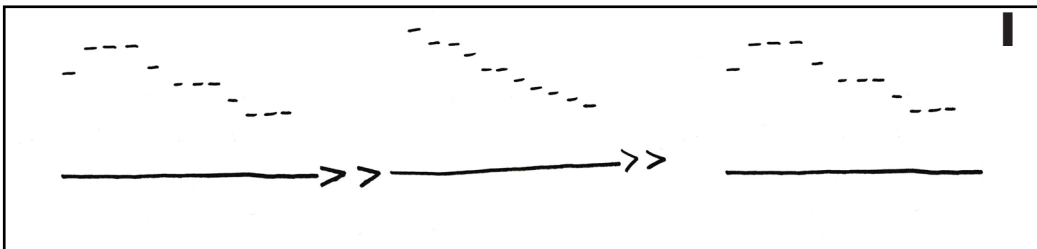
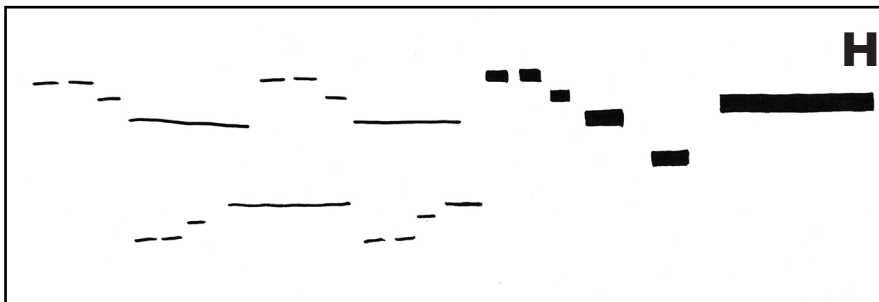
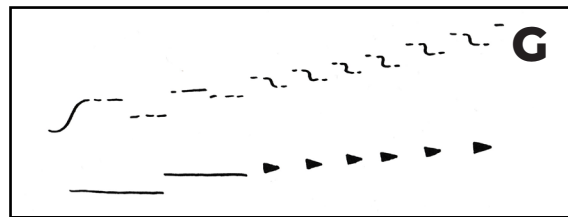
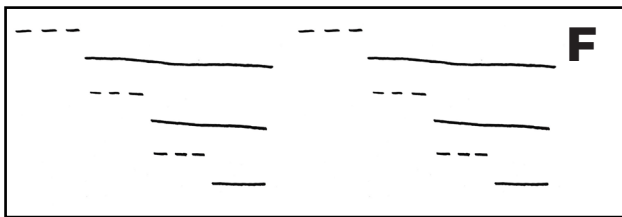
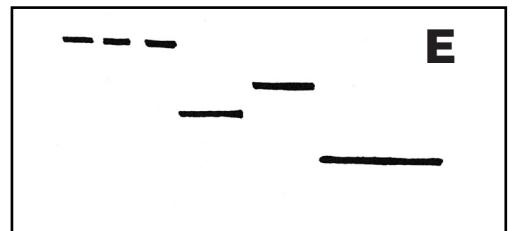
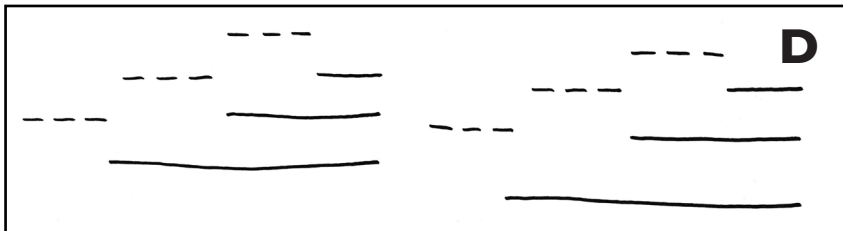
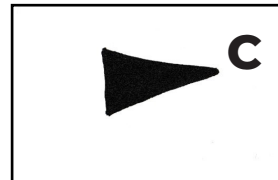
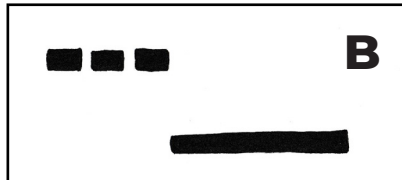
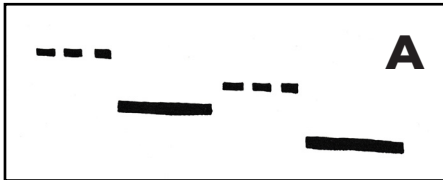
Luister naar het begin van de Mondscheinsonate: <https://www.youtube.com/watch?v=E8T17Eg2wbM>

Vraag 9: Hoe hoor je dit maanverlichte oppervlak van het meer terug in de muziek?

Stuur ook hier de kinderen aan op het noemen van muzikale kenmerken. Mogelijke antwoorden: De drie opeenvolgende tonen (drieklank) in het begin klinken als de golven van het water. De donkere, duistere sfeer past bij het feit dat het nacht is. De heldere melodie die eroverheen gespeeld wordt klinkt als het heldere maanschijsel.

Bijlage 3

Werkblad bij activiteit 3

Bijlage 4

Tekstdelen bij activiteit 4

1

**Als een magneet trok je me aan
In die seconde die wel eeuwen leek
Net of de tijd heel even stil ging staan
Toen jij me in m'n ogen keek
Ik wilde naar je toe
Alleen maar naar je toe**

**Want het voelt voorbestemd
Dat je bij me bent
Het heeft zo moeten zijn
Ik viel voor jou nog sneller dan een hart beat**

2

Ik geloof dat onze namen in de sterren staan

Ik keek naar jou en ik wou met je mee gaan

Oh woah woah

Ik dacht oh woah

Het ging sneller dan een hartbeat

Het was net alsof de bliksem bij me insloeg

En een lied in m'n hart aan je opdroeg

Oh woah woah

Ik dacht oh woah

Het ging sneller dan een hart beat beat beat

Sneller dan een hart beat beat beat

Sneller dan een hart beat beat beat

Sneller dan een hart beat

Het ging sneller dan een hart beat

3

Zonder een woord sprak je me aan

Maar ik verstond de zinnen die je zei

Ik wist meteen dat het wel goed zou gaan

Dat jij hetzelfde had met mij

Ik wilde naar je toe

Alleen maar naar je toe

Want het voelt voorbestemd

Dat je bij me bent

Het heeft zo moeten zijn

Ik viel voor jou nog sneller dan een hart beat

Bijlage 5

Tekstdelen bij activiteit 4

1

En kilometers spoor, schieten onder mij door
Ik ben op weg naar jou want ik ben weg van jou.
Vanochtend vroeg vertrokken in de luwte na de
nacht
en tien minuten op de trein gewacht.
Want die had wat vertraging en mijn god daar baal
ik van,
omdat ik nu tien minuten minder bij je blijven kan.

2

**De trein raast alsmaar verder van station naar station,
ik kom op plaatsen waar ik nooit ben geweest.**

**Er rammelt plots `n kar, roept een juffrouw: Koffie,
thee, `k heb wel dorst, toch zeg ik: Nee.**

**Want de trein vermindert vaart,
terwijl mijn hart steeds sneller gaat.**

`k Kijk uit het raam om te zien of zij daar staat.

3

**Ik stap uit, kijk om me heen, en even voel ik mij
alleen, want ik zie, haar nog niet staan.**

**Maar van achter een pilaar, verschijnt haar lachende
gezicht,**

voor mijn gevoel lijkt alles langzamer te gaan,

En ik ren op haar af, zij komt mij tegemoet

en achter ons vertrekt de trein

omdat een trein, nou eenmaal verder moet